

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

INGLIZ FILOLOGIYASI YO'NALISHIDA TALABALARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ALEKSANDR NIL PEDAGOGIK G'OYALARINING AHAMIYATI

Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li

Namangan davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchi.

e-mail: alisamiyusuf03@list.ru ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9765-8370>

Annotatsiya.

Ushbu maqolada ingliz filologiyasi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni Aleksandr Sazerlend Nilning erkin ta'lim, shaxsning ichki ehtiyojlarini hurmat qilish, majburlovdan holi pedagogik muhit, o'zini o'zi boshqarish va mas'uliyatli tanlov haqidagi g'oyalari asosida nazariy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Nilning Summerhill tajribasi to'g'ridan-to'g'ri ko'chirilishi lozim bo'lgan tayyor metodika sifatida emas, balki oliy ta'lim sharoitiga moslashtiriladigan konseptual manba sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar: Aleksandr Nil, Summerhill, ingliz filologiyasi, ijodiy qobiliyat, kreativ tafakkur, talaba erkinligi, o'zini o'zi boshqarish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ АЛЕКСАНДРА НИЛЛА В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ НАПРАВЛЕНИЯ АНГЛИЙСКОЙ ФИЛОЛОГИИ

Атамирзаев Бахром Баходир угли

Наманганский государственный университет, независимый исследователь.

Аннотация.

В статье с теоретико-педагогической точки зрения анализируется процесс развития творческих способностей студентов, обучающихся по направлению английской филологии, на основе идей Александра Сазерленда Нилла о свободном образовании, уважении внутренних потребностей личности, педагогической среде, свободной от принуждения, самоуправлении и ответственном выборе. Опыт Нилла в школе Summerhill рассматривается не как готовая методика, подлежащая прямому переносу, а как концептуальный источник, который может быть адаптирован к условиям высшего образования.

Ключевые слова: Александр Нилл, Summerhill, английская филология, творческие способности, креативное мышление, свобода студента, самоуправление, личностно-ориентированное обучение.

THE SIGNIFICANCE OF ALEXANDER NEILL'S PEDAGOGICAL IDEAS IN DEVELOPING THE CREATIVE ABILITIES OF ENGLISH PHILOLOGY STUDENTS

Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li

Namangan State University, Independent Researcher.

Abstract.

This article provides a theoretical and pedagogical analysis of the development of creative abilities among students majoring in English philology based on Alexander Sutherland Neill's ideas of freedom in education, respect for the individual's inner needs, a coercion-free educational environment, self-government, and responsible choice. Neill's Summerhill experience is interpreted not as a ready-made methodology to be directly transferred into higher education, but as a conceptual framework that can be adapted to the specific conditions of university education.

Keywords: Alexander Sutherland Neill, Summerhill, English philology, creative abilities, creative thinking, student freedom, self-government, learner-centered education.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'limda filolog mutaxassisni tayyorlash jarayoni faqat til tizimi, adabiyot tarixi, nazariy grammatika yoki tarjima qonuniyatlarini o'zlashtirish bilan chegaralanmaydi. Ingliz filologiyasi talabasi turli diskurslarni mustaqil tahlil qila olishi, muqobil talqinlarni ilgari surishi, til materialidan yangi kommunikativ vaziyatlarda foydalanishi, badiiy va ilmiy matn yaratishi, madaniyatlararo muloqotda noodatiy yechimlarni topishi hamda o'zining professional pozitsiyasini dalillar bilan himoya qila olishi zarur. Shu sababli ijodiy qobiliyat filologik kompetensiyaning qo'shimcha elementi emas, balki uning integrativ xususiyati sifatida namoyon bo'ladi. Kreativlikning ilmiy talqinlarida yangilik va maqsadga muvofiqlik birligi muhim mezon sifatida ko'rsatiladi; Runco va Jaeger ijodiy mahsulotni aynan yangi hamda muayyan vaziyat uchun qiymatli bo'lishi bilan tavsiflaydi [7]. Til ta'limida esa ijodkorlik yangi ma'no yaratish, mavjud til resurslarini qayta kombinatsiyalash, noodatiy savollar berish, ko'p variantli yechimlar ishlab chiqish va o'z fikrini individual uslubda ifodalash orqali namoyon bo'ladi [4; 5; 6].

Ingliz filologiyasi ta'limida ijodkorlikni rivojlantirish masalasi o'qituvchining metodik mahorati bilangina belgilanmaydi; u ta'lim muhitining qanday tashkil etilgani, talaba xatosiga munosabat, topshiriqning ochiqlik darajasi, tanlov imkoniyati, baholashning mazmuni va o'qituvchi-talaba munosabatidagi vakolatlar taqsimoti bilan ham uzviy bog'liq. Haddan tashqari nazorat, faqat bitta "to'g'ri" javobni talab qilish, xatoni jazolashga yo'naltirilgan kommunikativ muhit va tashqi motivatsiyaning ustunligi talabaning tavakkal qilish, gipoteza ilgari surish va til bilan tajriba o'tkazishga bo'lgan ehtiyojini pasaytiradi. Aksincha, pedagogik jihatdan boshqarilgan erkinlik, fikrlar xilma-xilligiga ochiqlik va o'z natijasi uchun javobgarlik ijodiy faoliyatning ichki motivlarini kuchaytiradi. Mazkur nuqtada XX asrning eng bahsli va ta'sirchan pedagogik tajribalaridan biri bo'lgan Aleksandr Sazerlend Nilning qarashlari alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Nil 1921-yilda shakllangan Summerhill tajribasida maktabni bolaga moslashtirish, shaxsni qo'rquv va majburlovdan ozod etish, o'quvchiga tanlov huquqini berish va jamoaviy o'zini o'zi boshqarishni ta'limning markaziy tamoyillari sifatida ilgari surdi [1]. Uning yondashuvida "erkinlik" tartibsizlik yoki cheksiz ruxsat bilan tenglashtirilmaydi; shaxsning erkinligi boshqalarning erkinligi va jamoa oldidagi mas'uliyat bilan chegaralanadi. Shu jihat ingliz filologiyasi yo'nalishidagi oliy ta'lim uchun ham metodologik ahamiyatga ega: talaba mavzu, matn, taqdimot shakli yoki ijodiy mahsulot turini tanlashda nisbatan erkin bo'lishi mumkin, biroq u til me'yorlari, akademik halollik, dalillash talablari va belgilangan o'quv natijalari oldidagi mas'uliyatni saqlab qoladi. Demak, Nil merosini universitet ta'limiga tatbiq etish "majburiyatsiz ta'lim"ni mexanik tarzda takrorlash emas, balki tanlov va javobgarlikning pedagogik muvozanatini yaratishni anglatadi.

Nil konsepsiyasining ikkinchi muhim tomoni shaxsning ichki qiziqishi va tabiiy faolligiga tayanishdir. Ingliz filologiyasi talabalarida ijodiy faoliyat ko'pincha aynan shaxsiy qiziqish bilan kesishgan nuqtada kuchayadi: bir talaba zamonaviy proza tahliliga, boshqasi tarjimaga, uchinchi poetik matn yaratishga, yana biri media diskursi yoki pragmatikaga qiziqishi mumkin. Bir xil mazmun va bir xil yakuniy mahsulotni talab qiluvchi qat'iy tizim bunday individual kognitiv yo'nalishlarning namoyon bo'lish imkoniyatini cheklaydi. Nilning pedagogik falsafasidan kelib chiqadigan moslashtirilgan yondashuv esa umumiy o'quv maqsadlarini saqlagan holda talabaning mavzu, material, rol va ifoda vositasini tanlash doirasini kengaytirishni nazarda tutadi. Bunday pedagogik dizayn kreativ yozuvda janr tanlash, adabiy asarni muqobil nuqtayi nazardan qayta talqin qilish, tarjima variantlarini asoslash, ochiq muammoli savollar ustida ishlash va kichik tadqiqot loyihalarini amalga oshirishda ayniqsa samarali bo'lishi mumkin.

Til o'rganish jarayonida psixologik xavfsizlik ham ijodiy faollikning zarur shartidir. Talaba noodatiy fikr bildirganda yoki til bilan tajriba qilganda xato qilish ehtimoli ortadi. Shuning uchun xatoni faqat kamchilik sifatida emas, balki izlanishning diagnostik belgisi sifatida qabul qiluvchi muhit ijodiy tafakkurni qo'llab-quvvatlaydi. Maley va Kiss til sinfidagi ijodkorlik uchun rag'batlantiruvchi muhit, moslashuvchan topshiriqlar, kutilmagan kombinatsiyalar va o'quvchining tashabbusiga imkon beruvchi sharoit muhimligini ko'rsatadi [5]. Tan Bee Tin esa til ta'limidagi kreativlikni shaxs, jarayon, vaziyat va ijtimoiy o'zaro ta'sirning birligi sifatida ko'rib, ijodiy pedagogika faqat "qiziqarli mashqlar" to'plami bo'lib qolmasligi kerakligini asoslaydi [6]. Bu fikrlar Nilning majburlovdan xoli, insonparvar va subyektlikni tan oluvchi pedagogik muhit haqidagi qarashlari bilan metodologik jihatdan tutashadi.

Biroq Nil g'oyalarini mutlaq ideallashtirish ilmiy nuqtayi nazardan to'g'ri emas. Uning darslarga ixtiyoriy qatnashish haqidagi radikal tamoyili oliy ta'limning kredit-modul tizimi, malaka talablari, fanlar ketma-ketligi va baholash mezonlari bilan to'liq mos kelmasligi mumkin. John Darling Nilning demokratik hokimiyat haqidagi qarashlarini tahlil qilib, Summerhilldagi erkinlik ham jamoaviy qoidalar, muhokama va legitim qarorlar tizimisiz mavjud bo'la olmasligini ko'rsatadi [2]. Judith Suissa esa Summerhill tajribasining an'anaviy "progressiv-liberal" qarama-qarshiligidan kengroq bo'lgan demokratik hamjamiyat sifatidagi mohiyatiga e'tibor qaratadi [10]. Shunday ekan, ingliz filologiyasida Nil konsepsiyasidan foydalanish radikal erkinlikni emas, balki **"pedagogik jihatdan tartibga solingan avtonomiya"**ni nazarda tutishi maqsadga muvofiq.

Mazkur maqolaning maqsadi Aleksandr Nilning erkinlik, demokratik o'zini o'zi boshqarish, shaxsga ishonch, ichki motivatsiya va mas'uliyatga oid pedagogik g'oyalarini ingliz filologiyasi talabalarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan tahlil qilish hamda ularning oliy ta'limga moslashtirilgan pedagogik imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotning ilmiy vazifalari Nil konsepsiyasining kreativ ta'lim bilan bog'liq komponentlarini ajratish, ularni zamonaviy ELT kreativlik nazariyalari bilan qiyoslash, o'zbek tadqiqotchilarining ijodiy salohiyatni rivojlantirishga oid qarashlari bilan bog'lash hamda ingliz filologiyasi uchun amaliy-pedagogik mexanizmlarni konseptual jihatdan asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekiston pedagogik tadqiqotlarida talabalarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi turli rakurslarda o'rganilgan bo'lib, mazkur maqola mavzusiga eng yaqin yondashuvlardan biri Maktuba Maxamadaliyevna Khonsaidova ishlarida kuzatiladi. Uning Google Scholar profilida qayd etilgan "Development of Students' Creative Abilities as a Pedagogical Problem" maqolasida ijodiy qobiliyat shaxsning tayyor bilimni reproduktiv tarzda takrorlashi emas, balki muammoli vaziyatda yangi yondashuv yaratishi, mustaqil fikrlashi va ta'lim faoliyatining faol subyektiga aylanishi bilan bog'liq pedagogik hodisa sifatida ko'riladi [8]. Khonsaidova talabaning kreativ rivojlanishini o'qitish vositalari, mustaqil faoliyat va tanqidiy fikrlash bilan uzviy aloqada talqin qiladi. Ushbu qarash Nilning shaxsni tashqi bosimdan xoli holda o'z qiziqishlari va ichki motivlari asosida faoliyatga kirishishini qo'llab-quvvatlash g'oyasi bilan mazmunan yaqinlashadi. Biroq Khonsaidova konsepsiyasi zamonaviy pedagogik vositalar va o'qitish jarayonini takomillashtirish kontekstida shakllangan bo'lsa, Nilning yondashuvi ta'limdagi hokimiyat, majburlov va shaxs erkinligining falsafiy-pedagogik asoslariga chuqurroq kirib boradi. Shu sababli ikki yondashuvni integratsiyalash talabaning kreativ faoliyatiga faqat metodik topshiriqlar orqali emas, balki uni yuzaga keltiruvchi muhit va munosabatlar tizimi orqali ta'sir ko'rsatish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim o'zbek tadqiqotchisi Difuza I. Normatova bo'lib, uning Google Scholar profilida ingliz tili o'qituvchilarining shaxsiy va ijodiy salohiyatini oshirishga bag'ishlangan tadqiqot qayd etilgan [9]. Normatova kasbiy va nutqiy kompetensiyalarni shakllantirishni bilimlar yig'indisi emas, balki ularni real faoliyatda qo'llashga tayyorlik, o'zgaruvchan vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish va professional tajribani ongli ravishda rivojlantirish jarayoni sifatida izohlaydi. Bu pozitsiya ingliz filologiyasi talabalarining ijodiy qobiliyatini bevosita kasbiy kompetensiya bilan bog'lashga imkon beradi: kreativ tarjima qarori, muqobil matn talqini, kommunikativ vaziyatga mos diskurs yaratish yoki original loyiha ishlab chiqish filologning professional faoliyatida zarur bo'lgan ijodiy harakatlardir. Normatovaning kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan qarashlari Nilning avtonomiya va mas'uliyat haqidagi tamoyillari bilan uyg'unlashganda, erkinlikning o'zi maqsad emasligi, balki talabaning o'z bilimlari va qarorlariga egalik qilishini kuchaytiruvchi pedagogik shart ekanligi ayon bo'ladi.

Mazkur ikki o'zbek olimining ishlari ijodiy qobiliyat va shaxsiy-kasbiy salohiyatning pedagogik ahamiyatini asoslaydi, biroq ularda Aleksandr Nilning demokratik ta'lim falsafasi ingliz filologiyasi talabalarini kreativligini rivojlantirish bilan maxsus bog'lanmagan. Shu jihatdan tadqiqot bo'shlig'i Nilning erkinlik, o'zini o'zi boshqarish, psixologik xavfsizlik va mas'uliyat tamoyillarini ELTdagi kreativ yozuv, tarjima, talqin, munozara hamda loyiha faoliyati bilan nazariy jihatdan integratsiya qilish zaruratida namoyon bo'ladi. Ushbu maqola aynan shu integrativ nuqtani ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan.

METODOLOGIK QISM

Mazkur maqolada tadqiqot maqsadiga muvofiq nazariy-pedagogik, tarixiy-qiyosiy, konseptual-germenevtik, kontent-tahlil, strukturaviy-funksional, qiyosiy-pedagogik, analitik-sintetik va pedagogik proyeksiyalash metodlaridan o'zaro bog'liq holda foydalanildi. Dastlab tarixiy-qiyosiy metod Aleksandr Sazerlend Nilning Summerhill tajribasi shakllangan ijtimoiy-pedagogik sharoit bilan zamonaviy oliy ta'lim, xususan, ingliz filologiyasi ta'limining kompetensiyaviy talablari o'rtasidagi farq va o'xshashliklarni aniqlash uchun qo'llanildi. Bunda Nil g'oyalarining tarixiy kontekstga xos radikal komponentlari bilan bugungi universitet muhitida metodologik qiymatini saqlab qoladigan universal komponentlari ajratildi.

Konseptual-germenevtik tahlil orqali "erkinlik", "majburiyatsiz ta'lim", "o'zini o'zi boshqarish", "mas'uliyat", "subyektivlik", "ijodiy qobiliyat", "kreativ tafakkur" va "avtonomiya" tushunchalarining mazmuni muallifning pedagogik merosi hamda zamonaviy kreativlik nazariyalari kontekstida sharhlendi. Kontent-tahlil usuli Nilning Summerhill haqidagi asari, John Darlingning demokratik hokimiyat tahlili, Judith Suissaning Summerhill va o'quv dasturi munosabatiga oid tadqiqoti, shuningdek, Alan Maley, Tamas Kiss va Tan Bee Tinning ta'limidagi ijodkorlikka bag'ishlangan ishlaridagi takrorlanuvchi kategoriyalarni aniqlash uchun qo'llanildi [1–6; 10]. Ushbu tahlilda tanlov erkinligi, psixologik xavfsizlik, talaba tashabbusi, o'zini o'zi tartibga solish, hamkorlik, refleksiya, ko'p variantli javob va ijodiy mahsulot yaratish asosiy semantik birliklar sifatida belgilandi.

NATIJALAR

O'tkazilgan nazariy tahlil natijasida Aleksandr Nil pedagogik g'oyalarining ingliz filologiyasi talabalarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga ta'sirini beshta o'zaro bog'liq pedagogik mexanizm orqali tushuntirish mumkinligi aniqlandi. Birinchi mexanizm — akademik tanlov va talaba subyektivligini kengaytirishdir. Nil ta'limni shaxsning ichki qiziqishlari bilan uyg'unlashtirishni muhim deb hisoblagan [1]; ingliz filologiyasida bu tamoyil o'quv natijalarini saqlagan holda matn, mavzu, janr, loyiha shakli, taqdimot vositasi yoki tarjima strategiyasini tanlash imkonini berish orqali namoyon bo'ladi. Tanlovning mavjudligi talabani passiv topshiriq bajaruvchidan qaror qabul qiluvchi ishtirokchiga aylantiradi va kreativ mahsulotga shaxsiy ma'no yuklaydi. Ikkinchi mexanizm — psixologik xavfsiz va xatoga tolerant ijodiy muhit yaratishdir. Til faoliyatida noodatiy g'oya, yangi metafora, eksperimental sintaktik qurilma yoki muqobil tarjima variantini taklif qilish xato ehtimolini oshiradi; shuning uchun xato jazolash obyekti emas, tahlil va qayta ishlash materiali sifatida qabul qilinganda talabaning kommunikativ tavakkalchiligi hamda ijodiy faolligi kuchayadi. Maley va Kiss ijodkorlikning rivojlanishi uchun moslashuvchan, rag'batlantiruvchi va tashabbusga ochiq sinf muhiti muhimligini ta'kidlaydi [5].

MUHOKAMA

Mavzu bo'yicha asosiy ilmiy polemika Aleksandr Sazerlend Nilning erkinlik haqidagi radikal pedagogik pozitsiyasi bilan britaniyalik ta'lim faylasufi John Darlingning demokratik hokimiyatga oid tanqidiy tahlili o'rtasida ko'rinadi. Nilning konsepsiyasida shaxsning tabiiy rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi majburlov, qo'rquv va tashqi bosim ta'limning ijodiy hamda axloqiy imkoniyatlarini cheklaydi; shu sababli u o'quvchiga o'z hayoti va faoliyati yuzasidan imkon qadar ko'proq tanlov berishni himoya qiladi [1]. Nil uchun Summerhillning muhim yutug'i dars metodlarining yangiligi emas, balki bolani kattalar tomonidan oldindan belgilangan "ideal"ga moslashtirishdan voz kechilgan ijtimoiy-pedagogik muhitdir. Bu pozitsiya ingliz filologiyasi talabalarining kreativligini rivojlantirishda kuchli argument beradi: ijodiy yozuv, badiiy talqin, tarjima yoki og'zaki munozara qat'iy qoliplar bilan haddan tashqari cheklansa, talabaning individual ovozi va divergent fikrlashi kamayadi. Demak, Nilning nazariyasi ijodiy faoliyat uchun avtonomiya va psixologik erkinlik zarurligini keskin shaklda ilgari suradi.

Darling esa Nilning demokratik hokimiyat modelini tahlil qilib, Summerhilldagi erkinlik hokimiyatning butunlay yo'qolishi emasligini ko'rsatadi [2]. Jamoa qoidalarining mavjudligi, umumiy yig'ilishlarda qaror qabul qilish, shaxs erkinligini boshqalarning huquqi bilan muvofiqlashtirish shuni anglatadiki, demokratik ta'lim "hech qanday talab yo'q" degan qarash bilan teng emas. Darlingning e'tirozi Nil konsepsiyasining oliy ta'limga tatbiqida ayniqsa muhim: ingliz filologiyasi talabasi ijodiy yechim tanlashda erkin bo'lsa-da, u tilning semantik va grammatik me'yorlarini, ilmiy dalillashni, akademik halollikni, topshiriqning maqsadi va muddatini inkor eta olmaydi. Shunday qilib, polemikaning birinchi tomonida Nil "ijodkorlik uchun erkinlik yetarlicha keng bo'lishi kerak" degan pozitsiyani kuchaytirs, Darling

“erkinlik legitim qoidalar va jamoaviy mas’uliyat orqali pedagogik mazmun kasb etadi” degan tuzatishni kiritadi. Bu qarama-qarshilikni “erkinlik yoki tartib” dilemmasi sifatida emas, “qanday tartib ijodiy erkinlikni bostirmasdan qo’llab-quvvatlaydi?” degan metodologik savol sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Tadqiqot natijalari Aleksandr Nil pedagogik merosi ingliz filologiyasi talabalarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun muhim konseptual manba ekanligini ko’rsatdi. Uning shaxs erkinligi, ichki qiziqishga tayanish, majburlovdan xoli muhit, demokratik o’zini o’zi boshqarish va mas’uliyat tamoyillari zamonaviy ELTda kreativ yozuv, tarjima, badiiy talqin, munozara va loyiha faoliyatini kuchaytiruvchi pedagogik shartlar bilan mazmunan uyg’unlashadi. Biroq Nil tajribasini universitetga to’liq va mexanik ko’chirish maqsadga muvofiq emas; ayniqsa, darslarning mutlaq ixtiyoriyligi kabi radikal elementlar oliy ta’limning o’quv natijalari va kasbiy standartlari bilan muvofiqlashtirilishi kerak. Shu bois maqolada “tartibga solingan avtonomiya” yondashuvi asoslandi: o’qituvchi akademik maqsad, mezon va mas’uliyat chegaralarini belgilaydi, talaba esa mazkur chegaralar ichida mavzu, resurs, usul, ifoda shakli va ijodiy strategiyani tanlash imkoniga ega bo’ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Neill A. S. Summerhill: A Radical Approach to Child Rearing / Foreword by E. Fromm. – New York: Hart Publishing Company, 1960. – XXIV, 392 p.
2. Darling J. A. S. Neill on Democratic Authority: A Lesson from Summerhill? // Oxford Review of Education. – 1992. – Vol. 18, No. 1. – P. 45–57. – DOI: 10.1080/0305498920180104.
3. Darling J. Education as Horticulture: Some Growth Theorists and Their Critics // Journal of Philosophy of Education. – 1982. – Vol. 16, No. 2. – P. 173–185.
4. Creativity in the English Language Classroom / Ed. by A. Maley, N. Peachey. – London: British Council, 2015. – 172 p. – ISBN 978-0-86355-767-5.
5. Maley A., Kiss T. Creativity and English Language Teaching: From Inspiration to Implementation. – London: Palgrave Macmillan, 2018. – XX, 339 p. – DOI: 10.1057/978-1-137-46729-4.
6. Tin T. B. Unpacking Creativity for Language Teaching. – 1st ed. – London; New York: Routledge, 2022. – 292 p. – DOI: 10.4324/9781003225393.
7. Runco M. A., Jaeger G. J. The Standard Definition of Creativity // Creativity Research Journal. – 2012. – Vol. 24, No. 1. – P. 92–96. – DOI: 10.1080/10400419.2012.650092.
8. Khonsaidova M. M. Development of Students’ Creative Abilities as a Pedagogical Problem // Экономика и социум. – 2023. – № 12 (115). – P. 391–394.
9. Normatova D. I. Improving the Methods of Increasing Personal and Creative Potential in the Process of Professional Development of Academic Lyceum English Language Teachers // Kazakhstan–Uzbekistan: New Horizons: Collection of Materials of the International Scientific and Practical Conference. – Tashkent, 9 August 2024. – P. 57–58.
10. Suissa J. Democratic Practice and Curriculum Objectives: Paul Hirst’s Visit to Summerhill // Journal of Philosophy of Education. – 2023. – Vol. 57, No. 1. – P. 227–243. – DOI: 10.1093/jopedu/qhad003.